

Interpretacja Biblii w Kościele i socjoretoryka

Socjoretoryka jako narzędzie interpretacji Pisma Świętego

Notatki z II wykładu ks. dr. Adama Gorlewskiego

1 Boskie i ludzkie autorstwo Pisma Świętego

Punktem wyjścia do interpretacji Biblii jest jej boski i ludzki charakter. Księgi biblijne powstawały w określonych epokach, językach i środowiskach. Ich autorzy posługiwali się właściwymi sobie sposobami myślenia, obrazami świata oraz formami literackimi. Natchnienie nie usuwa tego ludzkiego wymiaru. Człowiek pozostaje rzeczywistym autorem tekstu, a zarazem przez jego słowa Bóg przekazuje swoje Objawienie.

Z tego powodu egzegeza, czyli objaśnianie tekstu biblijnego, wymaga uwzględnienia dwóch powiązanych porządków. Pierwszy obejmuje badanie języka, literatury i historii. Drugi dotyczy teologicznego znaczenia Pisma jako słowa Bożego przyjętego w wierze Kościoła. Hermeneutyka określa zasady, którymi kieruje się takie rozumienie i wyjaśnianie tekstu.

Podstawowe wskazania znajdują się w trzecim rozdziale soborowej konstytucji Dei verbum, poświęconym natchnieniu i interpretacji Pisma Świętego. W notatkach stosowany jest skrót KO, oznaczający Konstytucję o Objawieniu Bożym. Szczególne znaczenie mają punkty 11-13, a dla zasad interpretacji przede wszystkim KO 12.

Interpretator próbuje ustalić, co autor ludzki rzeczywiście wyraził w swoim tekście oraz co przez tę wypowiedź zostaje przekazane jako słowo Boże. Nie ma bezpośredniego dostępu do myśli autora. Rozpoznaje jego zamiar na podstawie tekstu, sposobu używania języka, konwencji literackich i historycznego środowiska. Dlatego wiara w natchnienie wymaga uważnej lektury konkretnej wypowiedzi, z uwzględnieniem sposobu, w jaki została napisana.

2 Literackie zasady interpretacji

Na początku spotkania powróciło pięć zasad związanych z ludzkim autorstwem Biblii. Pomagają one ustalić sens tekstu i chronią przed przypisywaniem mu znaczeń wynikających wyłącznie z oczekiwań współczesnego czytelnika.

Tekst oryginalny. Podstawą pracy egzegetycznej jest tekst w języku, w którym powstała dana księga. Przekład udostępnia jego treść, ale nie zawsze odtwarza wszystkie odcienie znaczeniowe, związki między słowami czy środki stylistyczne. Znaczenie wyrazu należy ustalać w konkretnej wypowiedzi; samo wybranie jednej definicji ze słownika nie rozstrzyga jeszcze, jak autor użył danego słowa.

Gatunek literacki. Trzeba rozpoznać, jakiego rodzaju wypowiedź się czyta i jakich konwencji oczekiwali jej pierwsi odbiorcy. Opowiadanie, poezja, przypowieść, proroctwo czy argumentacja listu przekazują treść w odmienny sposób. Także starożytne formy literackie nie zawsze odpowiadają dokładnie formom znanym współcześnie. Ustalenie gatunku pozwala zrozumieć, co tekst rzeczywiście stwierdza i jak to czyni.

Kontekst. Zdanie odczytuje się w związku z otaczającymi je wypowiedziami, większym fragmentem i całością księgi. Wyjęte z tej struktury może otrzymać znaczenie obce zamysłowi autora. Istotne jest również środowisko, w którym określone słowa i obrazy były zrozumiałe dla odbiorców.

Miejsca paralelne. Pomocne jest porównywanie wypowiedzi podobnych pod względem słownictwa, tematu lub formy. Szczególną wartość mają inne miejsca u tego samego autora: pokazują jego sposób posługiwania się pojęciami. Podobieństwo słów nie oznacza jednak automatycznie identycznego sensu; za każdym razem trzeba sprawdzić kontekst.

Okoliczności powstania. Należy uwzględnić czas, środowisko społeczne i religijne, sytuację adresatów oraz problemy, na które odpowiada tekst. Pismo powstawało w konkretnym życiu wspólnot. Znajomość tego życia pomaga rozpoznać znaczenie wypowiedzi, które dla pierwotnych czytelników mogły być oczywiste, a dla nas wymagają wyjaśnienia. Te zasady rozwijają wskazania KO 12.

3 Trzy teologiczne kryteria interpretacji

Dei verbum wskazuje, że Pismo należy czytać w tym samym Duchu, w którym zostało napisane. Chodzi o Ducha Świętego, którego działanie obejmuje natchnienie ksiąg i życie wspólnoty wierzących. W KO 12 sformułowano trzy wzajemnie powiązane kryteria: jedność całego Pisma, żywą Tradycję całego Kościoła oraz analogię wiary.

Jedność całej Biblii

Poszczególne księgi zachowują własny charakter, a zarazem należą do jednej historii Objawienia i zbawienia. Fragmentu nie należy interpretować tak, jakby był całkowicie niezależny od pozostałych części Biblii. Zasada ta uzasadnia zestawianie tekstów i wyjaśnianie jednych miejsc przez inne.

Wykład przywołał stanowisko Marcjona, który przeciwstawiał Boga Starego Testamentu Bogu objawionemu w Jezusie Chrystusie. Kościół odrzucił takie rozdzielenie. Stary i Nowy Testament świadczą o jednym Bogu, chociaż przedstawiają różne etapy historii zbawienia i posługują się odmiennymi formami wypowiedzi.

Relację obu Testamentów wyraża przekonanie, że Nowy Testament jest zapowiadany i przygotowywany w Starym, a Stary otrzymuje pełniejsze światło w Nowym. Jednocześnie znajomość Starego Testamentu pomaga rozumieć Nowy: jego obrazy, pojęcia i odwołania. Jedność Biblii nie polega więc na mechanicznym ujednoliceniu wszystkich zdań, lecz na odczytywaniu ich miejsca w całości Objawienia (KO 12 i 16).

Żywa Tradycja całego Kościoła

Pismo zostało przekazane we wspólnocie wiary i jest w niej czytane, głoszone oraz objaśniane. Tradycja oznacza żywy przekaz wiary apostolskiej, obecny w nauczaniu, modlitwie i życiu Kościoła. Uwzględnienie jej pozwala rozumieć tekst w związku z wiarą, której jest świadectwem.

Pismo i Tradycja są ściśle związanymi sposobami przekazywania Objawienia. Nie należy rozumieć ich jako dwóch odizolowanych zbiorów wiadomości. Służą przekazywaniu jednego depozytu słowa Bożego. Kościół rozpoznaje i przyjmuje księgi natchnione; samo uznanie ich przez wspólnotę nie jest przyczyną natchnienia.

Urząd Nauczycielski Kościoła strzeże tego przekazu i autentycznie go wyjaśnia. Pozostaje przy tym sługą słowa Bożego: ma go słuchać, zachowywać i wiernie objaśniać. Tę relację Pisma, Tradycji i Urzędu Nauczycielskiego przedstawiają KO 9-10, do których odsyła omawiana na wykładzie zasada interpretacji w żywej Tradycji.

Analogia wiary i reguła wiary

Analogia wiary oznacza wewnętrzną spójność prawd wiary oraz ich związek z całością Objawienia. Przyjęte wyjaśnienie pojedynczego fragmentu powinno pozostawać w zgodzie z tą całością. Niejasne wypowiedzi można objaśniać w świetle innych, wyraźniejszych miejsc, ale zasada analogii wiary obejmuje więcej niż samo porównywanie wersetów.

W tym kontekście pojawiło się pojęcie reguły wiary, po łacinie regula fidei, znane z tradycji wczesnochrześcijańskiej, między innymi z nauczania św. Ireneusza. Odnosi się ono do wiary otrzymanej od apostołów i przekazywanej w Kościele. Stanowi ona punkt odniesienia przy ocenie interpretacji, zwłaszcza wtedy, gdy czytelnik tworzy własne, pozornie przekonujące objaśnienie fragmentu.

Tak rozumiana reguła wiary pomaga sprawdzić, czy prywatny sposób odczytania tekstu odpowiada wierze wspólnoty. Wymaga więc poznania zarówno samego Pisma, jak i wiary Kościoła. Nie uprawnia do pomijania niewygodnych wypowiedzi biblijnych ani do nadawania im znaczeń bez uzasadnienia w tekście.

4 Prawda Pisma Świętego i jej zbawczy cel

W wykładzie podkreślono, że Biblia przekazuje prawdę o Bogu, który zbawia człowieka. Zbawienie zostało objaśnione jako wejście w bliskość i wspólnotę z Bogiem, a więc osiągnięcie dobra, do którego człowiek jest przez Niego zaproszony. Poszczególne wypowiedzi o Bogu należy odczytywać w związku z tym zbawczym zamysłem.

KO 11 wiąże prawdę ksiąg natchnionych z tym, co Bóg zechciał utrwalić dla naszego zbawienia. Tę prawdę Pismo przekazuje pewnie i bez błędu. Rozpoznanie, co dany tekst rzeczywiście stwierdza, wymaga jednak uwzględnienia jego gatunku, języka, celu i uwarunkowań epoki.

Autor biblijny może posługiwać się obrazami świata i sposobami opisu właściwymi swojej kulturze. Nie należy automatycznie mierzyć takich wypowiedzi wymaganiami współczesnego podręcznika nauk przyrodniczych. Zarazem zbawczy cel Biblii nie uzasadnia prostego podziału jej treści na bezbłędną część religijną i z założenia błędną całą resztę. Zasady dotyczące natchnienia, prawdy i interpretacji trzeba stosować łącznie (KO 11-13).

Zadaniem egzegety jest więc wydobycie rzeczywistego sensu tekstu i ukazanie zawartego w nim orędzia zbawczego. Wymaga to zarówno rzetelnej analizy ludzkiej wypowiedzi, jak i rozpoznania jej miejsca w Objawieniu.

5 Kościół jako środowisko interpretacji

Adhortacja Benedykta XVI Verbum Domini rozwija wskazania Dei verbum. Kościół jest w niej przedstawiony jako właściwe środowisko rozumienia Biblii jako słowa Bożego. Pismo wyrasta z historii wiary i jest przekazywane wspólnocie wierzących. Pełne odczytanie jego teologicznego sensu wymaga uwzględnienia tego związku (VD 29-30).

Nie oznacza to, że badacz, który nie podziela wiary Kościoła, nie może ustalić niczego wartościowego o tekście. Badania języka, historii i literatury przynoszą cenne wyniki także wtedy, gdy nie podejmują pytania o natchnienie. Ich ustalenia same w sobie nie obejmują jednak całego sposobu, w jaki Kościół przyjmuje Biblię jako słowo Boga. To rozróżnienie pozwala właściwie rozumieć mocne sformułowania o pierwszeństwie wiary w interpretacji teologicznej (VD 30).

Przywołane na wykładzie odwołanie do św. Bonawentury dotyczy potrzeby wiary przy zgłębianiu Pisma. Wiara wiąże się tu z życiem Kościoła: słuchaniem słowa, modlitwą i przyjmowaniem jego treści. W takim ujęciu rozumienie Biblii obejmuje również relację człowieka do Boga, o którym mówi tekst.

Na slajdzie odnoszącym się do drugiej części Jezusa z Nazaretu Benedykta XVI pojawiło się wezwanie do rzeczywistego stosowania zasad KO 12. Chodzi o to, by wskazania soborowe kształtowały praktykę egzegezy: analizie historycznej i literackiej powinno towarzyszyć odczytanie tekstu w jedności Pisma, Tradycji i wiary Kościoła.

Wiara i przedrozumienie

Przedrozumienie to założenia, wiedza i doświadczenia, z którymi interpretator przystępuje do tekstu. Czytelnik nie zaczyna lektury z całkowicie pustym umysłem. Posiada określony obraz świata, rozumienie historii, przekonania o człowieku oraz przyjęte zasady badania. Dotyczy to zarówno osoby wierzącej, jak i osoby, która nie przyjmuje religijnego charakteru Biblii.

Zarzut wobec hermeneutyki wiary głosi, że uznanie wiary za punkt wyjścia może przesądzać wynik interpretacji. Odpowiedź przedstawiona na wykładzie zwraca uwagę, że również wykluczenie działania Boga z góry jest założeniem. Trzeba zatem rozpoznawać własne przesłanki i sprawdzać, czy pozwalają one usłyszeć to, co tekst rzeczywiście mówi.

Należy przy tym odróżnić ograniczony zakres konkretnego badania od ogólnego twierdzenia, że Bóg nie może działać w historii. Badacz może analizować gramatykę albo środowisko społeczne tekstu, nie rozstrzygając w tym badaniu kwestii nadprzyrodzoności. Dopiero uznanie z góry, że świadectwo o działaniu Boga musi mieć wyłącznie inne wyjaśnienie, staje się założeniem filozoficznym ograniczającym interpretację.

Verbum Domini krytykuje taką zsekularyzowaną hermeneutykę, a jednocześnie przestrzega przed odrywaniem wiary od rozumu. Wiara nie zwalnia z pracy nad tekstem ani z konfrontowania własnych interpretacji z materiałem źródłowym. Potrzebna jest współpraca rozumu i wiary, w której każdy etap badania zachowuje swoją rzetelność (VD 35-36; PKB, II A).

6 Metoda historyczno-krytyczna

Metoda historyczno-krytyczna bada tekst biblijny jako wypowiedź powstałą w historii. Próbuje ustalić jego brzmienie, okoliczności powstania, wcześniejsze tradycje, etapy redakcji oraz sens w środowisku autora i pierwszych odbiorców. Określenie „krytyczna” oznacza tutaj sprawdzanie świadectw i argumentów. Nie oznacza z góry negatywnego nastawienia do Biblii.

W praktyce jest to zespół procedur, a nie jedna czynność. Poszczególne etapy odpowiadają na różne pytania i nie zawsze dają wyniki o jednakowym stopniu pewności. Papieska Komisja Biblijna uznaje tę metodę za nieodzowną w naukowym badaniu dawnych tekstów, zarazem wskazując granice jej samowystarczalności (PKB, I A).

Krytyka tekstu

Krytyka tekstu służy ustaleniu możliwie najwcześniejszej, najlepiej uzasadnionej postaci tekstu. Porównuje jego świadków, przede wszystkim zachowane rękopisy, w których występują różnice między odpisami. Te różnice mogą być niewielkie, ale niekiedy wpływają na rozumienie wypowiedzi.

Na wykładzie zestawiono średniowieczne rękopisy hebrajskie, w tym kodeks z XI wieku, z dużo starszymi świadectwami odkrytymi w Qumran. Znaczenie takich odkryć polega między innymi na możliwości porównania tekstu przekazanego w późniejszych rękopisach z wcześniejszymi jego postaciami. Nie należy z tego wyciągać wniosku, że tekst Starego Testamentu znamy wyłącznie z jednego średniowiecznego odpisu.

Wspomniano również o zasadach, według których krótszy albo trudniejszy wariant może przemawiać za wcześniejszym brzmieniem. Są to wskazówki wymagające oceny konkretnego przypadku. Krótszy tekst mógł powstać przez przypadkowe opuszczenie, a trudniejszy przez pomyłkę kopisty. O wyborze wariantu decyduje łączne rozważenie świadków i możliwego sposobu powstania różnic, a nie mechaniczne zastosowanie jednej reguły.

Źródła i formy literackie

Krytyka literacka, w omawianym na wykładzie znaczeniu, bada między innymi, czy w obecnym tekście można rozpoznać wcześniejsze źródła lub tradycje. Powtórzenia, różnice słownictwa, zmiany perspektywy i napięcia w opowiadaniu mogą skłaniać do postawienia pytań o historię jego powstawania. Na tej podstawie formułuje się hipotezy o sposobie połączenia materiałów.

Badanie form literackich zmierza do rozpoznania rodzaju mniejszych wypowiedzi i środowiska, w którym mogły być używane. Uwzględnia charakterystyczne sposoby opowiadania, pouczania, modlitwy czy argumentowania. Forma pomaga ustalić funkcję tekstu w życiu wspólnoty.

Tradycja i redakcja

Historia tradycji dotyczy przekazywania i przekształcania wcześniejszych treści. Krytyka redakcji bada natomiast sposób ich doboru, ułożenia i opracowania przez autora lub redaktora. Wspomniana w zapiskach redakcja kapłańska jest przykładem pytania o środowisko i zamysł teologiczny, które mogły wpłynąć na kształt tekstu.

Rozpoznawanie etapów powstawania księgi wymaga ostrożności. Rekonstrukcja wcześniejszych warstw bywa hipotezą i powinna mieć uzasadnienie w dostępnym materiale. Należy odróżniać zachowane świadectwa tekstowe od proponowanego przez badacza wyjaśnienia, jak doszło do powstania obecnej postaci księgi.

Znaczenie i granice metody

Badanie historyczne ogranicza dowolność interpretacji. Zmusza do uwzględnienia języka, realiów i perspektywy pierwszych odbiorców. Chroni przed odczytywaniem starożytnego tekstu wyłącznie przez pryzmat współczesnych wyobrażeń. Z tego powodu nie można zrezygnować z historycznego badania tekstu.

Wykład wskazywał zarazem ryzyko zatrzymania się na drobiazgowej rekonstrukcji powstawania tekstu. Czytelnik może otrzymać rozbudowany opis źródeł i redakcji, a nadal nie zobaczyć wyraźnie sensu teologicznego obecnej wypowiedzi. Krytyka tego ograniczenia nie oznacza, że

metoda historyczno-krytyczna nie potrafi rozpoznawać teologii autorów. Oznacza, że sama rekonstrukcja historii tekstu nie wyczerpuje interpretacji Biblii jako słowa Bożego.

Według Verbum Domini egzegeza teologiczna wymaga współpracy badania historyczno-krytycznego z kryteriami teologicznymi (VD 34). Oderwanie egzegezy od teologii utrudnia traktowanie Pisma jako jej żywego źródła. Z kolei teologia, która traci związek z interpretacją Pisma w Kościele, osłabia własny fundament (VD 35).

7 Inne metody i podejścia do tekstu biblijnego

Dokument Papieskiej Komisji Biblijnej Interpretacja Biblii w Kościele z 1993 roku porządkuje różne sposoby pracy nad Pismem. Na wykładzie przedstawiono jego podział na metody analizy, podejścia uwzględniające określony wymiar tekstu oraz lekturę fundamentalistyczną. Rozróżnienie tych nazw pomaga uniknąć traktowania wszystkich pozycji jako równorzędnych procedur badawczych.

Nowe metody analizy literackiej

Analiza retoryczna bada, jak wypowiedź oddziałuje na odbiorcę i do czego ma go przekonać. Zwraca uwagę na budowę argumentacji, dobór środków językowych oraz relację między mówiącym a adresatami. Retoryka obejmuje sposób komunikowania i przekonywania, nie ogranicza się do ozdobnego stylu.

Analiza narracyjna, na slajdzie określona jako narratywna, skupia się na opowiadaniu: sposobie prowadzenia narracji, postaciach, zdarzeniach i perspektywie, z której czytelnik je poznaje. Pozwala dostrzec, jak budowa opowieści uczestniczy w przekazywaniu jej sensu.

Analiza semiotyczna bada tekst jako uporządkowany system znaków i relacji znaczeniowych. Pyta, jak sens powstaje dzięki związkom między elementami wypowiedzi. W jej perspektywie ważne są reguły i kody, dzięki którym znaki stają się zrozumiałe dla odbiorcy (PKB, I B).

Podejścia oparte na tradycji

Podejście kanoniczne odczytuje tekst w jego miejscu w przyjętym kanonie Pisma Świętego. Uwzględnia ostateczną postać księgi oraz jej relacje z innymi księgami. Pozwala badać znaczenie wypowiedzi jako części Biblii przyjętej przez wspólnotę wiary.

Odwołanie do żydowskich tradycji interpretacji pomaga poznawać sposoby czytania i wyjaśniania Pisma w judaizmie. Poszerza znajomość środowiska, z którego wyrastają księgi biblijne, i tradycji ich rozumienia.

Historia oddziaływania tekstu bada, jak tekst był przyjmowany i rozumiany w kolejnych okresach oraz jakie skutki wywoływała jego lektura. Uwaga przesuwa się tutaj z samego powstania wypowiedzi także na dzieje jej odbioru (PKB, I C).

Podejścia korzystające z nauk o człowieku

Podejście socjologiczne uwzględnia struktury społeczne, grupy, instytucje i relacje między ludźmi. **Antropologia kulturowa** pomaga rozpoznawać właściwe danej kulturze wartości, zwyczaje i sposoby postrzegania świata. Obie perspektywy ułatwiają dostrzeżenie różnic między środowiskiem biblijnym a doświadczeniem dzisiejszego czytelnika.

Na slajdzie wymieniono również **podejścia psychologiczne i psychoanalityczne**, które podejmują pytania o ludzkie doświadczenia, motywacje i symboliczną stronę wypowiedzi. Korzystanie z tych narzędzi wymaga uwzględnienia granic przyjętych modeli i specyfiki tekstu biblijnego (PKB, I D).

Podejścia kontekstualne

Podejścia kontekstualne wychodzą od określonych doświadczeń i pytań wspólnot czytających Biblię. Na wykładzie wymieniono podejście wyzwoleńcze oraz feministyczne. Pierwsze zwraca szczególną uwagę na doświadczenie ucisku, wyzwolenie i sprawiedliwość; drugie na obecność i doświadczenie kobiet oraz sposób ich przedstawiania i interpretowania w tradycji.

Ocena Komisji jest zróżnicowana: dostrzega wartościowy wkład obu podejść, a zarazem wskazuje ryzyko jednostronności i podporządkowania tekstu założeniom interpretatora. Nie jest to ich całościowe odrzucenie. Wspólna adnotacja na slajdzie o negatywnej ocenie wymaga więc tego doprecyzowania na podstawie pełnego dokumentu (PKB, I E 1-2).

Lektura fundamentalistyczna

Komisja odrzuca lekturę fundamentalistyczną, która nie uwzględnia należycie historycznego powstawania Biblii, gatunków literackich i ludzkiego sposobu przekazywania Objawienia. Problemem jest przyjmowanie, że wierność Pismu wymaga odczytywania wszystkich jego wypowiedzi na tej samej płaszczyźnie dosłowności. Taka lektura może prowadzić do narzucania tekstowi sensu niezgodnego z jego formą i intencją. Jej ocenę należy odróżnić od zniuansowanej oceny podejść kontekstualnych (PKB, I F).

8 Socjoretoryka jako współpraca metod

Ograniczenia poszczególnych metod prowadzą do pytania o ich współpracę. Każda z nich pozwala dostrzec określony wymiar tekstu, ale żadna nie wyczerpuje jego bogactwa. Potrzeba badań interdyscyplinarnych wynika z samej złożoności wypowiedzi biblijnych: łączą one język, historię, życie społeczne i przekaz religijny.

Socjoretoryka jest przedstawiona jako podejście, w którym spotykają się różne narzędzia interpretacji. Korzysta z wyników badań historyczno-krytycznych oraz innych metod i podejść. Zestawianie ich rezultatów pozwala szerzej rozpoznać sens i działanie tekstu. Takie ujęcie potwierdza Gorlewski we wprowadzeniu do Cierpienia i chwały w Pierwszym Liście św. Piotra, na stronach 19-20.

W nazwie podejścia człon **„socjo”** wskazuje na wykorzystanie osiągnięć socjologii i antropologii. Człon **„retoryczna”** odnosi się do badania języka jako środka komunikacji między ludźmi. Oba wymiary są ze sobą związane: sposób formułowania wypowiedzi pozostaje w relacji do świata, w którym żyją nadawca i odbiorcy.

Analiza socjoretoryczna bada więc, w jaki sposób tekst przekonuje oraz w jakim środowisku społecznym dokonuje się to przekonywanie. Rozumienie użytych argumentów zależy także od znajomości doświadczeń, wartości i wyobrażeń adresatów. Z kolei analiza języka pozwala ustalić, jak autor odwołuje się do tego wspólnego świata i jak próbuje wpłynąć na odbiorców (Gorlewski, s. 20).

Określenie socjoretoryki jako platformy badawczej oznacza wspólne wykorzystanie narzędzi, które wcześniej często stosowano oddzielnie. Wyniki kolejnych analiz powinny być zestawiane i wzajemnie objaśniane. Nie oznacza to, że samo połączenie wielu metod automatycznie usuwa ich ograniczenia albo gwarantuje pełne zrozumienie tekstu.

Vernon Kay Robbins i rozwój podejścia

Twórcą podejścia socjoretorycznego przedstawionego na wykładzie jest Vernon Kay Robbins. Wskazano dwie jego publikacje ważne dla rozwoju tego sposobu interpretacji:

Jesus the Teacher: A Socio-Rhetorical Interpretation of Mark, Philadelphia 1984 - wczesna praca, w której kształtuje się podejście socjoretoryczne w badaniu Ewangelii Marka.

Exploring the Texture of Texts: A Guide to Socio-Rhetorical Interpretation, Valley Forge 1996 - podręcznik metodologiczny przedstawiający narzędzia interpretacji socjoretorycznej.

Kolejne publikacje Robbinsa i innych badaczy rozwijają tę propozycję. Na slajdzie wymieniono również polskich autorów publikujących w dziedzinie socjoretoryki: D. Muszytowską, M. Kowalskiego, P. Goniszewskiego, G. Pakowskiego i A. Gorlewskiego. Dwie przywołane pozycje Robbinsa oraz podstawowe znaczenie jego propozycji potwierdza książka Gorlewskiego na stronach 19-20.

9 Problem spójności hermeneutycznej

Wobec socjoretoryki wysuwany jest zarzut braku spójnej hermeneutyki. Powstaje pytanie, czy metody o różnych założeniach można połączyć w jedno konsekwentne postępowanie. Gorlewski doprecyzowuje, że trudność dotyczy między innymi pogodzenia hermeneutyki retorycznej z hermeneutykami społeczno-kulturowymi (s. 21).

W odpowiedzi przypisywanej Robbinsowi badacz rozpatruje tekst z różnych stron, zachowując założenia właściwe poszczególnym procedurom. Następnie zestawia otrzymane wyniki, tak aby wzajemnie się objaśniały. Na wykładzie użyto metafory zwierciadła: rezultaty jednej analizy można oglądać w świetle rezultatów innej (Gorlewski, s. 21).

Takie zestawienie ma umożliwić lepsze rozpoznanie związków między sposobem komunikowania a społecznym światem tekstu. Nie wystarcza zgromadzenie obok siebie wielu obserwacji; konieczne jest wyjaśnienie, jak odnoszą się one do siebie i do badanego fragmentu.

Źródła i odsyłacze

Poniższe źródła służą objaśnieniu przywołanych pojęć i doprecyzowaniu skrótowych zapisów.

KO - Sobór Watykański II, konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym Dei verbum, 18 listopada 1965, zwłaszcza nr 9-13 i 16. Tekst dokumentu

VD - Benedykt XVI, adhortacja apostolska Verbum Domini, 30 września 2010, zwłaszcza nr 29-36. Odwołania dotyczą numerów punktów dokumentu. Tekst dokumentu

PKB - Papieska Komisja Biblijna, Interpretacja Biblii w Kościele, 15 kwietnia 1993, część I A-F oraz II A. Oznaczenia literowe i cyfrowe odnoszą się do struktury dokumentu. Tekst dokumentu

Gorlewski - Adam Gorlewski, Cierpienie i chwała w Pierwszym Liście św. Piotra. Studium socjoretoryczne, Wydawnictwo Naukowe UKSW, Warszawa 2023, s. 19-21. Podano numery stron drukowanych książki.